

Han letar efter dolda judar och stammar

HEMLIGA IDENTITETER. Folkgrupper som spårlöst försvunnit från världshistorien. Det låter som taget ur Indiana Jones, men för Michael Freund, ledare för organisationen Shavei Israel, är det vardagsmat.

TEXT OCH FOTO: JOANNA NYLUND

Michael Freund är ursprungligen från New York och flyttade till Israel för tjugio år sedan. Under Benjamin Netanyahu:s första period som premiärminister arbetade han som kommunikationsansvarig för regeringen.

En dag landade ett medfaret gult kuvert på hans bord. I kuvertet låg ett brev skrivet av de äldste i en liten folkgrupp i nordöstra Indien. "Vi är judar och har levt här i exil alltsedan fångenskapen i Babylon. I alla dessa år har vi längtat att få återvända till Sion. Hjälp oss!"

Freund berättar att hans första reaktion var misstro.

– Det här låter fullständigt galet, tänkte jag, men beslöt mig för att ta reda på vad jag kunde.

Det visade sig att samma stam hade kontaktat så gott som varje premiärminister i Israel sedan Golda Meir i början av sjuttioalet, utan att någon tagit dem på allvar.

Stammen kallar sig *B'nei Menashe*, som betyder Manasses söner. Manasse var son till Josef och hans stam räknas som en av de tolv.

– Första gången omvärlden fick upp ögonen för *B'nei Menashe* var när kristna missionärer anlände till den delen av Indien på 1800-talet. De häpnande stort över att hitta en folkgrupp som kunde berättelserna i Bibeln (Gamla testamentet, red. anm.) och som levde judiskt, berättar Michael Freund.

Historiens vingslag

Då Jerusalem förstördes av romarna år 70 e. Kr. och templet jänmdades med

marken upphörde också det dagliga offerandet; judendomen i exil återupptog aldrig den seden på nytt. Men *B'nei Menashe*, som levte helt avskurna sedan långt innan templets förstörelse, fortsatte att offra djur fram till 1950-talet.

– Vi sände rabbiner dit som noggrant satte in sig i *B'nei Menashe*s seder och bruk. De trodde inte sina ögon.

De flesta judiska bud finns uppskrivna i den rabbiniska textsamlingen Talmud. De seder och lagar som *B'nei Menashe* följde visade att de hade en annan källa än Bibeln, som de inte hade kunnat komma över där de levde i fullständig isolering från omvärlden. Forskare tror i dag att *B'nei Menashe* härstammar från en grupp judar som beslöit sig för att resa vidare österut då de andra återvände till Sion efter att den babyloniska fångenskapen tagit slut. I 2 700 år har denna lilla enklav, omgiven av andra religioner, fortsatt att följa den judiska lagen.

– Vi är idag fullständigt övertygade om att *B'nei Menashe* är en av de förloerade stammarna, och de har full rätt att flytta till Israel och leva sina liv som judar, säger Freund.

De förloerade och funna

Kontakten med *B'nei Menashe* kom att förändra Michael Friends liv i grunden. Han beslöt sig för att grunda en organisation, Shavei Israel (Israel återvändar), för att söka upp vad han kallar "dolda" judar runt om i världen. Det finns i dag överraskande många sådana grupper. Dit hör t.ex. ättlingar till ju-

MICHAEL FREUND besökte Finland för att tala om sin organisation på ett evenemang ordnat av Helsingfors judiska församlings vänförening.

”För att kunna flytta till ett annat land och trivas är det inte ”antingen eller” som gäller, utan ”både och” – kulturen man lämnat och den man trätt in i ska få samexistera.”

Michael Freund

dar som i hemlighet fortsatte leva judiskt efter den spanska inkvisitionen, då judarna gavs ultimatumet att konvertera till kristendomen eller lämna landet. Ättlingarna kallas *anousim* och många av dem är intresserade att lära sig mer om sina judiska rötter. En annan grupp som organisationen arbetar med är judarna i Kaifeng, Kina, som härstammar från judiska köpmän som anlände dit för cirka tusen år sedan och grundade ett samfund. Lembofolket i Sydafrika, som följer judiska seder, har genom DNA-test bevisats ha judiska rötter. Det finns även grupper av konverterade judar i Ryssland och Sydamerika, vars rötter går tillbaka till konvertiter som grundat judiska samfund i sina hemländer.

Många av de grupper ni arbetar med har judiska rötter men påstår sig inte vara en förloerad stam. Finns de förloerade stammarna fortfarande någonstans och är det ens möjligt att hitta dem längre?

– Jag tror att de finns, ja. *B'nei Menashe* är förstas ett gott exempel, och vi undersöker för tillfället flera grupper på olika håll i världen som hävdar att de är en förloerad stam. Men vi tar alla påståenden med en stor dos skepticism och gör mycket noggranna efterforskningar. Om det finns kopplingar till det judiska folket ska det gå att bevisa.

Mål och mening

Michael Freund upplever att Gud har sin hand med i det arbete han utför, och tror att det är Guds vilja att judar världen över återvänder till sitt hemland. Han är dock snabb att medge att livet i det multikulturella Israel inte alltid är lätt.

– Jag har bott där i över tjugo år nu och talar språket flytande. Som jude känner jag mig hemma, men i hjärtat kommer jag alltid att vara ameri-

kan. Det finns mycket med USA som jag saknar. Samtidigt vet jag att jag är på rätt plats.

Freund är nog med att betona att Shavei Israel inte utövar påtryckningar på någon att vare sig omfatta den judiska tron eller flytta till Israel.

– Dem som är intresserade ger vi information om judisk tro och seder. Om de verkligen vill flytta får de hjälp av oss att göra det, men inte förrän de blivit noga insatta i vad det innebär i praktiken. Vi uppmuntrar dem också att hålla fast vid kulturen i de länder de kommer ifrån. För att kunna flytta till ett annat land och trivas är det inte "antingen eller" som gäller, utan "både och" – kulturen man lämnat och den man trätt in i ska få samexistera.

Staten Israels lag omfattar rätten att återvända och erhålla medborgarskap för dem som kan bevisa minst en fjärdedel judiskt påbrä. För de flesta i Shaveis målgrupp är detta inte praktiskt möjligt. Det har man löst genom att de som redan räknar sig som judar formellt konverterar till judendomen när de anlän.

Samarbete med kristna

När Freund först ville grunda en organisation för att hjälpa judar världen över att återvända hem, blev han förvånad över oväntat stöd från kristna.

– Jag är uppvuxen i New York, där det är fullt möjligt att leva i en judisk bubbla. Jag gick i judisk skola och bodde i kvarter där det fanns många judar, så min första riktiga kontakt med icke-judar kom först på universitetet. Jag hade fördomar mot kristna och förhöll mig misstänksamt mot dem. Det är först nu när jag börjat resa runt och berätta om våra projekt som jag sett hur mycket värme och stöd som många kristna riktar mot det judiska samfundet. De är bland våra ivrigaste understödjare!

Så här har vi ju alltid sagt

BOK

Dialekter och småstadsspråk

Författare: Ann-Marie Ivars

Förlag: Svenska litteratursällskapet i Finland 2015

Dialekter och småstadsspråk är intressant läsning för alla som någon gång har fundrat över varför man själv talar som man gör – och varför andra personer talar på ett helt annat sätt. Region för region går **Ann-Marie Ivars** genom Svensktfinland, redogör för den dokumentation som finns och förklarar skillnaden mellan de olika dialekterna. Samtidigt tar boken ett brett grepp om fenomenet dialekt och småstadsspråk. Det handlar inte bara om hur och varför dialekterna låter som de låter, utan också om vilken funktion de fyller och vilka hot och möjligheter de står inför. Avsnitten är späckade med exempel ur de dialekter som behandlas vilket är tacksamt för den som inte är van att läsa facktexter om grammatik.

Språk är inte bara ett kommunikationsmedel utan också i hög grad identitet och känslor. Dialekterna i Svensktfinland uppfattas av sina talare som allt från skamligt fula till stolt vackra. När de åländska Brändöborna födda efter 1965 började tala en mera utjämnad version av dialekten fanns det äldre Brändöbor som gladdes över att de yngre började tala "lite bättre" och därmed slapp skämma ut sig på resor till Mariehamn och Helsingfors. I Österbotten har dialekterna inte bara traditionellt haft ett starkt fäste utan genomgår också ett nutida uppsving och hörs på både proffsiga teaterscener och i radio.

Det trots allt igenkännings och navelskådandets glädje som är störst när jag läser *Dialekter och småstadsspråk*. Det är därför jag närmast andäktigt läst avsnitten om de österbottiska dialekterna och fascinerats över att någon vet precis hur vi talar och var gränserna mellan byarnas språk går. Samtidigt chockeras jag av hur lite jag vet om de dialekter som är mina första språk. Det lastgamla verbet varda låter nämligen älderdomligt när 1917 års bibelöversättning använder det i meningen "Varde ljus", men först när jag läste *Dialekter och småstadsspråk* insåg jag att det är ett grundläggande verb i mitt dialektala vardagspråk när jag till exempel konstaterar "He vor säje".

Vad som är "bättre" och "sämre" språk är en gammal fråga. Under senare halvan av 1800-talet började sockenpräster i Vittisbofjärd i Satakunta föra en kampanj mot svenskan. De ville avskaffa de svenska gudstjänsterna och få bygdens svenskspråkiga att börja tala finska med motivet att de svenskspråkiga sydösterbottiska dialekt var en så förvånad variant av svenska att den borde bytas ut mot ordentlig finska. Sista spiken i kistan för svenskan i Vittisbofjärd blev kravet på kunskaper i finska för att få ta emot nattvarden.

Ett inte lika beklämnande exempel på hur kyrkans maktmän påverkat språken i församlingarna är att den gamla kyrkscockenindelnningen i Österbotten är orsak till att det är så stor skillnad på Malax- och Solfornas tal.

Ska jag vara ärlig är det trots allt igenkännings och navelskådandets glädje som är störst när jag läser *Dialekter och småstadsspråk*. Det är därför jag närmast andäktigt läst avsnitten om de österbottiska dialekterna och fascinerats över att någon vet precis hur vi talar och var gränserna mellan byarnas språk går. Samtidigt chockeras jag av hur lite jag vet om de dialekter som är mina första språk. Det lastgamla verbet varda låter nämligen älderdomligt när 1917 års bibelöversättning använder det i meningen "Varde ljus", men först när jag läste *Dialekter och småstadsspråk* insåg jag att det är ett grundläggande verb i mitt dialektala vardagspråk när jag till exempel konstaterar "He vor säje".

ERIKA RÖNNGÄRD

ANN-MARIE IVARS är språkvetare och professor emerita vid Helsingfors universitet. FOTO: SLS/KAI MARTONEN

Samtal med Predikaren

BOK

Nu är allt vi har

Författare: Robert Eriksson
Förlag: Libris

Vilket är ditt "om jag bara"? Det där som ska hända dig, det du ska förverkliga innan du kan slappna av och känna att du är nöjd med li-

vet? Den frågan ställer **Robert Eriksson**, föreståndare för missionskyrkan Betlehemskyrkan i Göteborg, författare och musiker.

Frågan, ack så vanlig och ack så förälskad, leder oss bort från den djupa glädjen och meningen i livet, menar Eriksson. Med avstamp i Predikaren har han skrivit boken *Nu är allt vi har* (Libris 2016).

"Innerst inne vet vi att all vår strävan efter att vara originella, all energi vi lägger ner på att bli odödliga och att få ihop livet, är ett omöjligt projekt. Ändå lever vi som om vi når fram, bara vi gör ett försök till."

Kanske en himlastormande förälskelse skulle göra mitt liv fullkomligt? Eller en ny bostad på ett lite finare område skulle fylla det tomrum som jag går och bär på? Eriksson var-

nar för att göra relationer

och konsumtion till en avgud i livet, men han påminner oss om att vi också ska vara försiktiga så att vi inte gör Gud själv till en avgud. Om vi desperat använder Gud som metod för att uppfylla våra egna syften, till att fylla våra tomrum, få vår ångest att försvinna, så börjar Gud fungera som just en sådan för oss.

Här är det alternativ Eriksson presenterar: Vi ska leva med Gud helt och fullt

i världen så som den ser ut och så som våra liv ser ut. Acceptera tomrummet inom oss. Förstå att ett visst mått ångest hör livet till.

Är det här en självhjälpsbok i kognitiv beteendeterapi med acceptans som paroll eller kristen uppbyggelselitteratur? Lite både och, får man nog konstatera. Predikaren var säkert en hejare på medveten närvaro, tänker jag.

CHRISTA MICKELSSON

Hur ska jag orka vara en förebild?

Cajsa Tengblad

Tillsammans är det nya själv

Den här boken handlar inte så mycket om hur vi ska bemöta våra barn, utan mer om hur vi som föräldrar, oavsett livssituation, ska ta vårt liv på allvar, leva för att må bra och få ett gott liv och på så sätt vara positiva förebilder för våra barn. **Libris, inb.**

27⁹⁰

Fontana Media

www.fontanamedia.fi • tfn (09) 612 615 30
info@fontanamedia.fi • Sandvikskajen 13, 00180 Helsingfors

HUGO OCH MARIA
WINBERGS STIFTELSE

TUNARO

Hugo och Maria Winbergs stiftelse upprätthåller Tunaberg serviceboende samt Tunaro vårdhem i Esbo. Vi erbjuder vård på svenska.

Kontakta oss om lediga servicebostäder.
Pia Hannuksela, tel 050 346 1207

Vid donationer och testamenten, vänligen kontakta Ken Thilman, tel 040 556 8312